

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Університет Ауреля Влайку (Румунія)
Центральна бібліотека Болгарської академії наук (Болгарія)
Коледж Санта-Фе (США)
Державний університет Сан-Паулу (Бразилія)
Університет Метрополітен Лондон (Великобританія)
Західноукраїнський національний університет (Тернопіль)
Державний архів Полтавської області
Центральна бібліотека Полтавської міської територіальної громади

Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи

**МАТЕРІАЛИ
VIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

23 листопада 2023 року

Полтава

**ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ДАНСЬКОЇ МОДЕЛІ
БІБЛІОТЕКИ «ЧОТИРИ ПРОСТОРИ» (НА ПРИКЛАДІ
ЦЕНТРАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ ПОЛТАВСЬКОЇ МІСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)**

Серед багатьох трансформаційних змін, які протягом останніх кількох десятиліть переживає, як світова, так і вітчизняна бібліотечна галузь, особливого значення та актуальності набула зміна, покликана трансформувати роль і вигляд бібліотечних закладів, котрі мають перетворитися на значущі осередки територіальних громад, призначені виконувати цілу низку різноманітних соціальних функцій не лише традиційного, а й абсолютного інноваційного характеру. Такий досвід вже накопичено на Заході [1, с. 14]. Його почали впроваджувати активно й в Україні, особливо після 2014 року у зв'язку з реформою місцевого самоврядування та пов'язаним з нею добровільним об'єднанням територіальних громад.

Задля зростання якості життя в ОТГ необхідні кардинальна зміна відповідних соціальних інституцій, їхня чітка клієнтоорієнтованість та утворення сталих інтеграційних зв'язків. Бо лише за таких умов можна очікувати на розвиток людського капіталу та розбудову громадянського суспільства в Україні. Останнє ж є запорукою неформального входження нашої країни у європейське та світове співтовариство.

Безперечно, великий позитивний вплив на розвиток ОТГ справляє публічна бібліотека. Адже вона поєднує функції інформаційного, просвітницького, комунікаційного, творчого, культурного, дозвіллевого центру громади. Саме тут мешканці можуть навчатися впродовж усього життя, здобуваючи і знання, й необхідні навички у сучасному постійно змінному світі. Тут вони отримують доступ до різних джерел достовірної

інформації. Бібліотека може допомагати розкривати таланти, розвивати креативність своїх користувачів. Сучасний бібліотечний заклад має бути територією співтворення, залучення та порозуміння. Саме тут можна навчити бути толерантними, поважати та підтримувати одне одного. Тут вже сьогодні часто народжуються ідеї, пишуться проєкти, відбуваються палкі дискусії та відзначаються успіхи [2, с. 5]. І така роль бібліотек має лише зміцнюватися та набувати подальшого розвитку.

З метою реалізації вищезазначеної трансформації бібліотек експерти Центру досліджень культурної політики Королівської школи бібліотечних та інформаційних наук при Копенгагенському університеті Д. Скот-Хансен, К.-Х. Расмуссен та Х. Йохумсен запропонували 2010 року модель бібліотеки «Чотири простори». І за короткий час вона добре зарекомендувала себе на практиці. Бібліотеки такого формату сьогодні працюють в Данії, Німеччині, США та інших розвинених країнах. А у червні 2020 р. відповідний проєкт стартував і в Україні. Він передбачає створення у бібліотечних закладах окремих, але одночасно й взаємодіючих між собою просторів – навчання, натхнення, зустрічей та подій (останній називають ще перформативним простором), що дозволить їм розвиватися як культурні, освітні та центри спільноти, де відвідувачі зможуть отримувати потрібні знання, розвивати творчі здібності та цікаво й з користю проводити час [3]. Очевидно, така модель втілює чотири загальні цілі для публічної бібліотеки: Натхнення / Досвід, Розширення прав і можливостей, Залучення та Інновації. Дві з цих цілей – натхнення й розширення прав і можливостей – чітко посилаються на класичні бібліотечні цінності, такі як освіта, культурна освіта та соціальна мобільність. Інші цілі, а саме: залучення та інновації, більше орієнтовані на нові цінності, пов'язані з такими поняттями, як соціальний капітал, згуртованість у місцевій громаді та надають можливість користувачам набувати нові навички, щоб впоратися з постійно мінливим світом [4].

До впровадження в публічних бібліотеках України данської моделі долучилися експерти ВГО Українська бібліотечна асоціація, Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, дизайнери студії Arcite. Фінансову підтримку проекту надали Український культурний фонд у партнерстві з Фундацією Дарини Жолдак. Фахівці розробили концепцію дизайну та наповнення чотирьох просторів бібліотеки: навчання, натхнення, зустрічей та подій. Свої напрацювання та пропозиції з адаптації вітчизняних бібліотечних закладів до цієї моделі, а також найцікавіші приклади, як це вже реалізується у книгозбірнях України, акумульовано в електронному практичному посібнику, доступ до якого має кожен охочий [5].

У жовтні 2020 р. був проведений онлайн-форум для міні-команд ОТГ, відібраних на конкурсній основі. Під час форуму його учасники дізналися про кращі приклади сучасних бібліотек (відкриття нової бібліотеки у смт. Козельщина Полтавської області, клієнтоорієнтований підхід у роботі Тростянецької публічної бібліотеки Сумської області, перші кроки в організації чотирьох просторів бібліотеки Тетерівської ОТГ Житомирської області), як працюють сучасні бібліотеки у Канаді, отримали практичні поради від архітектора бюро Arcite стосовно організації чотирьох просторів у своїй бібліотеці з відносно обмеженими ресурсами, дізналися про гранти та інші можливості для впровадження моделі «4 простори бібліотеки», обговорили у групах потреби громад у відкритті оновлених просторів бібліотеки, а також можливості та виклики щодо впровадження цієї моделі [6].

Однією з вітчизняних бібліотек, де успішно втілюється ця модель, є Центральна бібліотека Полтавської міської територіальної громади (ЦБПМТГ). Сьогодні цей унікальний заклад слугує переконливою ілюстрацією трансформації класичної бібліотеки на інноваційний бібліохаб із гнучкою та динамічною структурою, комфортним

середовищем, функційним зонуванням бібліотечного простору, оснащеністю надсучасними інформаційно-комунікативними технологіями з метою надання широкого спектра, як традиційних, так і новітніх послуг. Звичайна районна бібліотека зусиллями дружного й згуртованого колективу стала епіцентром соціокультурних подій, інформаційним осередком, простором креативного навчання, самовираження і комунікації, спілкування та дозвілля, майданчиком громадянської активності членів громади [7].

Зреалізувати згадану модель полтавським бібліотекарям вдалося завдяки втіленню низки грантових проєктів, у яких вони взяли участь. Грантові кошти стали надійним матеріальним підґрунтям створення у закладі 4-х просторів, які сьогодні реально працюють тут надзвичайно ефективно. Бібліотека відповідно модернізувала інтер'єр, який має тепер доцільне функціональне зонування відповідно до данської моделі бібліотеки. Він обладнаний зручними й сучасними меблями, здатними трансформуватися залежно від потреб, зручними диванами, стінками-сотами, має окрему зону з комп'ютеризованими робочими місцями для відвідувачів. У такій бібліотеці приємно попрацювати, відвідати тематичний захід, пограти з друзями у настільні ігри, пройти майстер-клас, почитати улюблену книгу, переглянути новини в Інтернеті, взяти участь у цікавому та корисному тренінгу, стати учасником різних за призначенням івентів.

Завдяки цьому бібліотека перетворилася на справжній центр тяжіння ОТГ, здатний гуртувати громаду для різних цілей, оперативно реагувати на різні її запити, що ще більше актуалізувалося в сучасних умовах відкритої збройної агресії РФ проти України. Адже Полтава стала прихистком ще й для значного числа внутрішньо переміщених осіб, які також мають відтепер можливість користуватися послугами ЦБПМТГ.

З таких важливих ініціатив бібліотечного закладу та його філій, а також партнерів – ціла низка спеціальних серій заходів, призначених, зокрема, для ВПО. Це, наприклад, тренінги з психосоціальної підтримки у рамках великого проєкту «Інтеграція ВПО Полтавщини», майстер-класи з арт-терапії в рамках україно-швейцарського проєкту «Діємо для здоров'я» (що реалізувався у перформативному просторі бібліотеки), численні заходи в рамках проєкту «Бібліотека – платформа для єднання», як-от заняття психолого-краєзнавчого циклу для цієї ж категорії громадян [8, 9] тощо.

Центральна бібліотека ПМТГ є осередком, де постійно проводяться найрізноманітніші тренінги, в рамках яких навчають затребуваним в умовах сьогодення знанням та практичним навичкам. Серед лише нещодавно проведених – тренінг «Домедична допомога для цивільних» [10], постійні заняття з медіаграмотності для дітей та дорослих, мета яких навчити уникати фейкових новин, отримувати достовірну інформацію про події у світі та Україні [11], тренінг «Адвокація. Інструмент творення соціальних змін». Останній був спрямований на надання знань та засвоєння навичок, необхідних для планування й реалізації ефективних адвокаційних кампаній на місцевому та національному рівнях. Його учасницями стали представниці громадських організацій та активні жінки, які прагнуть захищати свої права й інтереси, а також впливати на прийняття рішень, що стосуються їх здоров'я та добробуту [12].

Отже, діяльність бібліотеки засвідчує, що такий формат цікавий для широких кіл територіальної громади, у т.ч. й для молоді, адже dokonаним фактом є те, що заклад став для неї платформою для реалізації творчого потенціалу та отримання різноманітних актуальних знань і навичок .

Джерела та література

1. Гула Р.В., Передерій І.Г., Сажко В.В. Соціокультурний вимір інформаційних війн ХХІ століття з погляду місця й ролі в них бібліотек. *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків. 2021. Вип. 60. С. 7–23.
2. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності: практичний посібник / автори-укладачі: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я. Сошинська, І. Шевченко; Українська бібліотечна асоціація. Київ : ВГО УБА, 2020. 104 с.
3. Українські бібліотеки модернізують за моделлю «Чотири простори». URL: https://galinfo.com.ua/news/ukrainski_biblioteku_modernizuyut_za_modellyu_s_hotyry_prostory_353241.html (дата звернення: 2 листопада 2023 р.)
4. Чотири простори: модель сучасної публічної бібліотеки. URL: <https://olga-methodlibkyiv.blogspot.com/2019/04/blog-post.html> (дата звернення: 3 листопада 2023)
5. Чотри простори бібліотеки: інноваційна модель діяльності. URL: <https://ula.org.ua/pro-nas/proiektu/4600-chotyry-prostory-biblioteku-innovatsiy-na-model-diialnosti> (дата звернення: 1 листопада 2023 р.)
6. Відбувся онлайн-форум «Модель сучасної бібліотеки для ОТГ». URL: <https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/4645-vidbuvsia-onlain-forum-model-suchasnoi-biblioteku-dlia-oth> (дата звернення: 1 листопада 2023 р.)
7. Майбутні фахівці вивчали досвід найсучаснішої бібліотеки Полтавської громади. URL: <https://nupp.edu.ua/news/maybutni-fakhivtsi-vivchali-dosvid-naysuchasnishoi-biblioteki-poltavskoi-gromadi.html> (дата звернення: 4 листопада 2023 р.)
8. Заспокоюємось мистецтвом. URL: <https://cbs.poltava.ua/index.php/novyny/7314-zaspokeyemos-mistetstvom> (дата звернення: 2 листопада 2023)

9. Знайомтеся: Полтава! URL:
<https://cbs.poltava.ua/index.php/novyny/7321-znajomtesya-poltava> (дата звернення: 1 листопада).
10. Домедична підготовка для цивільних. URL:
<https://cbs.poltava.ua/index.php/novyny/7312-domedichna-dopomoga-dlya-tsivilnikh> (дата звернення: 2 листопада 2023 р.)
11. Бути медіаобізнаним – це модно та сучасно! URL:
<https://cbs.poltava.ua/index.php/novyny/7317-buti-mediaobiznanim-tse-modno-ta-suchasno> (дата звернення: 2 листопада 2023 р.)
12. Адвокація: інструмент творення соціальних змін. URL:
<https://cbs.poltava.ua/index.php/novyny/7204-advokatsiya-instrument-tvorennya-sotsialnikh-zmin> (дата звернення: 1 листопада 2023 р.).

Людмила Дерев'яно, Світлана Дорошенко
м. Полтава

АВТОМАТИЗАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ КНИГОЗБІРНИ

Сьогодні важко уявити без застосування новітніх інформаційних технологій. Їхнє активне впровадження стає вагомим показником ефективності багатьох процесів у роботі організацій, установ, закладів, підприємств чи фірм. Не є винятком і сучасна бібліотека. Використання електронних ресурсів у віртуальному обслуговуванні її користувачів значно розширює базу для надання наявних інформаційних послуг. З розвитком інформаційно-комунікаційного середовища бібліотеки значного розповсюдження набули технології корпоративної каталогізації, довідкового обслуговування та надання спільного доступу до онлайн-відалених ресурсів.

Запровадження новітніх комп'ютерних технологій у роботу бібліотеки уможливило доступ користувачів не лише до інформаційних ресурсів